

A Védelemgazdasági tervezés új módszertana

módszertani alapelvek

(tervezet)

2014

1 Vezetői összefoglaló

A védelmi igazgatás koncepciója Magyarországon a rendszerváltást követően nagy mértékben megváltozott, mely azzal a következménnyel járt, hogy fokozatosan eltávolodott egymástól a védelmi igazgatás módszertana és gyakorlati megvalósulása.

Tekintettel arra, hogy az elavult statikus módszertan veszélyeztetheti a válságkezelés sikerességét, a következőkben egy olyan javaslat kerül bemutatásra, mely korunk megváltozott viszonyaihoz alkalmazkodva képes pozitív irányban befolyásolni az egyes válsághelyzetekben alkalmazott intézkedések hatékonyságát és költséghatékonyságát.

Elsőként az alapkoncepciót mutatjuk be: a dinamikus tervezés lényegét és főbb jellemzőit, majd az új módszertan szereplőit, a beavatkozást segítő háttérszolgáltatásokat, végül pedig az operatív feladatokat.

Javaslatunk kidolgozása még belső egyeztetés alatt áll, ezért e dokumentum csak tervezetként kezelendő, mely véglegesítés hiányában nem tekinthető nyilvános álláspontunknak.

2 Bevezetés

A védelmi igazgatás koncepciója lényegében a hidegháború időszakában alakult ki.

A koncepció fő jellemzői:

- elsősorban a háborúra készült, ebből adódóan minősített időszakkal számolt, amikor különleges jogrend kerül bevezetésre;
- az igényeket elsősorban közvetlen módon elégítette ki, mégpedig
 - eszközök igénybevétele (teherautók, stb.)
 - gyártó kapacitás igénybevétele (pl. gyár megadott termék gyártására állt át)
 - készletezéssel (az élelmiszer például eleve raktárba ment, s onnan a korábban beszállított, már nem „friss” áru kerülhetett csak ki a boltokba;
- a beavatkozás előre tervezett (páncélszekrényben borítékolva, azt is megszabták, hogy pl. adott helyen hol melyik cégtől kell az autót igénybe venni stb.);
- a költségszámítás jelentősége háttérbe szorult (egy igénybevétel valójában mibe kerül).

A védekezésben közreműködtek egyéb szervek is (rendőrség, polgári védelem, tűzoltók), azonban az érdemi beavatkozó erő a katonaság volt (lásd pl. árvíz elleni védekezés a 70-es években).

A rendszerváltás után azonban mind a geopolitikai helyzet, mind az ország belső működése alapvetően megváltozott. A védelmi helyzet szempontjából lényeges változások:

- már nem a háború volt a reális veszély, ugyanakkor más fenyegetések romboló hatása egyre nagyobbá, így egyre veszélyesebbé vált (terrortámadás, járvány, klímaváltozás miatti természeti csapás, stb.);
- a piacgazdaság hatásaként már nem volt biztosítható az önellátás (sok minden csak importból volt beszerezhető), s még a megmaradt gyártási, szolgáltatási profiloknál sem volt garantált a rendelkezésre állás (a vállalkozó teherautói lehet, hogy mind külföldön voltak éppen);
- a védekezés költsége egyre jobban terhelte az államot, mivel a kényszerintézkedést (igénybevétel stb.) piaci áron kellett megfizetni, a piaci beszerzéseknél a sürgősség felárat jelent, így a védekezés igen jelentős költségekkel járt.

A változások miatt egyre nagyobb szakadék keletkezett a védelmi igazgatás tervezési rendszere, módszartana, és a tényleges beavatkozásoknál alkalmazandó ad-hoc intézkedések között, és ma egyre nagyobb a veszély, hogy egy katasztrófa (válság) kezeléséhez a szükséges eszközök nem lesznek biztosíthatók.

Mindezekre tekintettel az egész koncepció, így a tervezési módszertan újragondolása szükséges.

3 Alapkonceptió

A tervezés a korábbi időszakban statikus tervezési felfogásra épült.

3.1 A statikus tervezés fő jellemzői

- jól meghatározott fenyegetés típusra készül (legrosszabb esetre, a háborúra);
- az erőforrásokat előre hozzárendeli a beavatkozáshoz, azok rendelkezésre állásával számol;
- csak meghatározott minimális szükséglet kielégítését biztosítja;
- nem számol a védekezés gazdaságosságával (elvben a szükséges költségek biztosításával igen, de a valóságban az elkészült alaptervek igényeinek kielégítéséhez szükséges teljes forrás nem kerül biztosításra, így sem a készletezés, sem a kapacitáslekötés a valóságban nem olyan mértékű, mint az a tervezési igényekből adódna, így a tervek bizonyos értelemben fiktívek);
- néhány kitüntetett reagáló erővel számol (kiemelten a honvédséggel).

Ebben a felfogásban mind a személyi háttér (meghagyási rendszer), mind a szükséges erőforrásokat (igénybevétel, tartalékolás) bármely pillanatban rendelkezésre állónak tekintik, s a társadalmi reakciók nem jelentenek érdemi mérlegelési szempontot (például miből milyen élelmiszert kap).

E felfogással való szakítást több tényező is alátámasztotta:

- A társadalmi felfogásban az állam szerepének kérdése immár nem tabu, ezért már nem lehet számolni az állami intézkedések társadalmi támogatottság nélküli feltétlen végrehajtásával, főleg, hogy ma a háború tényleges kockázata jóval kisebb. Helyette viszont akár annál nagyobb pusztítással járó, eltérő kezelést igénylő fenyegetések léptek fel (például biológiai vagy nukleáris katasztrófa, terrorcselekmény). A társadalmi elfogadottság viszont csak abban az esetben érhető el, ha a védekezés - és az ezzel együtt járó kényelmetlenségek - csak a feltétlen szükséges mértékűre korlátozódik. Emiatt az egyetlen tervre alapozás, mint a védekezés alapja, nem tartható fenn.
- A megváltozott társadalmi modell, a globalizáció együttesen fenntarthatatlanná teszi az előzetes erőforrás-allokációs felfogást. Szinte nincs olyan területe a korábbi erőforrás-biztosításnak, ahol ne kellene változtatni.

Néhány példa a probléma érzékeltetésére:

- Míg régebben az állami szállító vállalat teherautói mindig rendelkezésre álltak, ma a szállítványozó, ha nincs üzlet, akár üzemkész állapotban sem tartja járműveit, vagy épp bérbe adja több ezer kilométerre arrébb.
- A kis üzletekre sem lehet bízni, mivel napjainkban sok malom, vágóhid, cukorgyár stb. zárt be, ami pedig megmaradt, az multinacionális cégek adott termékekre szakosodott részévé vált, vagy válik. Az egykori univerzális kielégítő képesség egyre kevésbé marad meg. Emellett e cégek globális ellátási láncok részei, ma már egy kis üzlet (pl. pékség) sem működőképes a nagykereskedelmi alapanyag-szállító nélkül, mely szállító viszont az egyéb szolgáltatást is sokszor olcsóbban nyújtja.
- Az előzetes erőforrás-allokáció finanszírozása meghaladja az állami kapacitást. A meghagyási rendszer például nem számol egy kapacitás működtetéséhez szükséges nyilvántartott személy távollétével (épp külföldön tartózkodik, elérhetetlen). Az előzetes erőforrás allokálás gyakorlatilag csak egy államilag finanszírozott készletezéssel lenne biztosítható, amelynek finanszírozása azonban (az elengedhetetlenül szükséges szintet meghaladó mértékben) ma már nem vállalható terhet jelent az állami költségvetésre.
- Az állam az egykori elosztás helyett gazdálkodásra kényszerült, így a védekezésnél sem áll rendelkezésre korlátlan forrás. Előtérbe kerültek a költség-hatékonysági szempontok, ami a statikus tervezési rendszerrel nem biztosítható.

A fentiek alapján tehát szakítani kell a statikus tervezési felfogással, és át kell térni a dinamikus tervezésre. Ennek lényege, hogy minél inkább a társadalom normális működési folyamataival igyekszik a védelmet megoldani, kihasználva a globalizáció lehetőségeit, és az adott helyzetre, lehetőségekre építve.

3.2 A dinamikus tervezés fő jellemzői:

- **a „sima” válsághelyzetet is kezeli, nem csak a minősített időszakot**
Nagyon lényeges változás, hogy a társadalom működési zavarainak (ezt szokás szakmai zsargonként válságnak hívni) helyreállítására alakítja ki a védekező mechanizmust figyelemmel a különböző szintű válságokra, azaz nem kizárólag a különleges jogrend szerinti védekezésre próbál felkészülni, hanem azt kivételként kezeli.
- **alapvetően termék- és szolgáltatás-vásárlásra alapoz, kötelezés helyett ösztönzésre épít**
Ebben a tervezési rendszerben a szolgáltató nem kötelezés alapján vesz részt a kárelhárításban, hanem saját anyagi érdeke folytán. A globális piac miatt e megoldás olyan vészhelyzetekre is alkalmazható, amelyek esetében egy-egy szolgáltatás kiesése eddig akár a védekezést is veszélyeztethette (például járvány esetén működésképtelenné válhatnak kulcsszolgáltatások, de a globális piacról vett termékkel, szolgáltatással sok esetben e kiesés hatása minimalizálható).
- **a hangsúly a védekezésen (operatív intézkedésen) van, annak minél jobb megsegítésén, nem pedig a teljeskörű alapterven**
A tervezésben nagyobb hangsúlyt kapnak a konkrét védekezést segítő részlettervek („terv-váz”) a teljeskörű alaptervvel szemben, mely elsősorban inkább ellenőrzésre, illetve kormányzati - főleg költségvetési tervezési - döntések megalapozására szolgál. Ebből következően a „békeidejű” feladatok is a védekezéshez szükséges támogatások működőképességének fenntartása felé tolnak el a tervezéssel szemben (hangsúlyozni szükséges, hogy nem helyett).
- **a szervezetek formális kapcsolata helyett a szaktudással rendelkezők együttműködése, tényleges csoportmunka kerül előtérbe**
A szelektív, arányos reagálás igénye megköveteli, hogy az adott fenyegetésben leginkább érintett szervek szaktudását hasznosítsák az elhárításban. Ez felveti, hogy a jelenlegi struktúrák helyett - ahol minisztériumok, főhatóságok szintjén jelenik meg a feladat, pl. Országos Katasztrófavédelmi Főfelügyelőség, Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főfelügyelőség - hivatalosan is valódi szakértői szinten kezelődjön az elhárítás, az adott katasztrófára specializálódott szerv részvételével. Közvetve természetesen - sokszor informálisan - ez eddig is így működött, és komolyabb vészhelyzetben létrejöttek volna ezek az együttműködések, azonban a védekezés hatékonyságának javításához a szituációspecifikus csoportmunka hivatalosan is előtérbe kell, hogy kerüljön a mindennapos veszélyelhárításban (ami nem azonos a bizottsági munkával).

- **erősen épít a normál „békeidejű” folyamatokra**

A korábbi megközelítés teljesen elkülönített megoldásokban gondolkodott („M” készletek, külön adatátviteli hálózat, tartalékolt - nem használt - objektumok stb.).

A hatékonysági követelményekből adódik, hogy egyre inkább a normál működési folyamatoknak kell a vészidejű válságkezelést is kielégítenie, s nem külön - szerencsés esetben soha sem használt - rendszereket kell fenntartani. A tervezés részeként számba kell venni a kritikus infrastruktúrákat, és gondoskodni kell a felelős szervezetek működőképességéről a kritikus időszakokra is tekintettel. Ehhez főként az információellátáson szükséges javítani. Például olyan adatátviteli rendszerrel dolgozni, amely békeidőben is használatos, de szükséghelyzetben is rendelkezésre áll a kellő biztonsággal. Ezek beszerzése a normál beszerzési rendszer részeként működhetne, s akár a jelenlegi, nehezen védhető objektumok helyett a kritikus időszakban is védelmet nyújtó objektumokban működhetnének („békeidőben” is) a kritikus IT szolgáltatások, és ugyanezek az objektumok helyt adhatnának más feladatok elvégzésének (például magas titkosságú elemző munkák).

A dinamikus tervezés lényege tehát, hogy az előkészületkor elsősorban a gyors tervezéshez szükséges alapelemek naprakészen állnak (például feltételezhető veszélyhelyzetek meghatározása, az azokhoz szükséges ellenintézkedések számbavétele, a lehetséges képesség szolgáltatók katalógusa, gyors kapcsolattartási és beszerzési rendszer üzemben tartása). Maga a ténylegesen végrehajtandó intézkedési terv itt tehát nem a páncélszekrényben tárolt lezárt boríték elővételét és felnyitását jelenti, hanem a bekövetkezett - vagy fenyegető - esemény alapján a rendelkezésre álló - beleértve a piaci és egyéb környezetből aktuálisan lehívott - információk felhasználásával történő gyors, a szituációhoz illeszkedő terv elkészítését az intézkedések utóbbi szerinti megtételét.

4 A szereplők

Az új felfogásban módosulnak az egyes szereplők is. A korábbi módszertan három fő szereplőt azonosított:

- követelménytámasztó (például honvédség);
- felelős tervező (ezen belül ágazati és területi tervezők);
- szolgáltató.

A korábbi felfogásban a védekezés ténylegesen a követelménytámasztó feladata, melynek elvégzéséhez előzetesen a tervező biztosítja a szükséges feltételeket, s a megvalósításhoz igénybe veszik az egyes szolgáltatókat (pl. áramszolgáltató). Ez a valóságban - mivel szerencsére háborúra nem került sor - nem így működött. E felfogás szorosan kötődött a 6+1+6 tervezési felfogáshoz, ahol 6 hónap állt volna rendelkezésre a felkészülésre, utána viszont a reagálás maximum 1 hónap alatt, autonóm működéssel valósult volna meg (a követelménytámasztó feltöltött készleteivel). Részben igaz, hogy a védekezésben a

követelménytámasztónak megnevezett szervek egyes feladatokban autonómak, de a valós fenyegetések egyre inkább olyan együttműködést igényelnek, amely nem biztosítható ilyen jellegű tervezési szinten. A valóságban a veszélyt nem maga a követelménytámasztó hárítja el, hanem a gyakorlatban előforduló veszélyek kezelése több szervezet együttes erőfeszítése által valósul meg, azaz már nincs olyan egyértelmű dominancia, mint például ami egy kiterjedt (országos méretű) háború esetében a honvédségre igaz lenne. Helyi szinten formálisan is létezik az intézkedések összehangolásának bizottsági formája [például Megyei Védelmi Bizottság (MVB), Helyi Védelmi Bizottság (HVB)], s ennek is megvan a maga autonómiája, egy áramszolgáltató például egy természeti csapás elhárításánál fontosabb reagáló erő, mint a honvédség, pedig a korábbi logika szerint nem követelménytámasztó. A korábbi követelménytámasztók kiemelt kezelése mesterséges, és fenntartása nem javasolt.

A gyakorlatban például egy áramszolgáltató működőképessége és tényleges lépései egy természeti csapás után az áramszolgáltatás visszaállítására pontosan olyan fontosak, mint a honvédség védelmi intézkedési egy katonai akció elhárításában.

Az intézkedések szervezésére a védekezési struktúra hivatott, aminek szükségszerűen túl kell lépnie a szervezeti határokon.

Nem célszerű tehát a tervező szervezetet és a beavatkozást szervezőket szétválasztani, inkább a védekezésben betöltött szerep szerint kell őket csoportosítani, és lehet, hogy utóbbiak mellékesen a tervezésben is szerepet kapnak (de nem ez a lényeg).

A fentiek alapján a közreműködők besorolása változik:

a) Intézkedők (védekezésért felelős szervek)

A védekezés központjában azok a felelős szervek vannak, amelyek a tényleges kritikus helyzetben az ellenintézkedéseket megtehetik (megrendelik, elrendelik).

Eltérő feladatuk miatt érdemes őket további alcsoportba sorolni:

- **területi védekezési felelős** - adott területen felelős a védekezés megszervezéséért, és ennek részeként természetesen a tervezésért. Felelőssége kiterjed a személyekre, gazdasági és egyéb szervezetekre, működésük biztosítására is, beleértve a személyekre vonatkozó meghagyás kezdeményezését is. Ide tartozik az MVB, HVB, és ide tartozhat az állam növekvő szerepvállalása alapján a kormányhivatal, mint intézkedésképes intézmény.
- **funkcionális védekezési felelős** - olyan, a tervezésben és az adott veszélyfajtánál az elhárítás szervezésében közreműködő szereplő, aki a felelős ágazati szinten képes a központi döntési szintet igénylő intézkedések szervezésére (például rendkívüli jogszabályok kiadására, intézkedés elrendelésére, megrendelések feladására). Ilyen funkcionális terület lehet például a vízügy, tűzvédelem, földrengés, terrorizmus, járvány. A védekezés logikáját erősítené, ha például a katonai konfliktus is funkcionális felelőst

kapna (s nem egyszerűen a honvédség szerepelne kitüntetett szereplőként a folyamatban).

- **központi koordinátor** (korábbi központi tervező) - olyan szereplő, amely a védekezési rendszer működéséért felel, a tervezéstől a szereplők együttműködésének megszervezéséig. Ez a szereplő tehát nem magát a védekezést koordinálja, hanem a szereplők együttműködését, a szükséges háttérszolgáltatások meglétét (de az operatív időszakban is szerepet kaphat, azaz érdeklődés feloldásában is kulcsszereplő lehet az irányítási struktúrától függően). Intézkedés kezdeményezési joga is lehet (például gazdasági szolgáltatások tekintetében).

b) Reagálók (képesség biztosítók)

A korábbi követelménytámasztók helyett az elhárításban résztvevőket elsősorban képesség biztosítóként kell tekinteni. Az intézkedők a veszélyt a képességet biztosítókön keresztül hárítják el (például velük magasított gátat, szállítat el embereket, hozat illetve osztat ki élelmiszert).

E csoporton belül is érdemes néhány alcsoportot megkülönböztetni:

- **kiemelt szerv** - a kárelhárításban kulcsfontosságú szervek, amelyekkel a védekezésben az intézkedések operatív meghatározása szintjén is egyeztetés folyik (lényegében a védekező csoport részét képezik, nem egyszerű szolgáltatók), s tevékenységüket gyakran autonóm módon végzik. Ilyen hagyományosan a honvédség, a katasztrófavédelem, de ilyen jó néhány infrastrukturális cég is (például egy áramszolgáltató a kidőlt oszlopok helyreállításán alapvetően maga dolgozik). A kiemelt szerv egyszerre követelménytámasztó - igényeit a tervezésnél figyelembe kell venni -, s egyben tervező és kielégítő is (amiben lehetséges, ellátja saját magát is)
- **szolgáltatók** - a védekezésben, képesség biztosításban közreműködők, amelyek ad-hoc módon kerülnek a védekezésre bevonásra. A szolgáltató és a kiemelt szerv közötti különbség elsősorban a tervezés szintjén van. Kiemelt szerv például egy áramszolgáltató, akivel már tervezés szintjén érdemes egyeztetni, saját magának is indokolt tervet készítenie és abban a feltételeket követelménytámasztóként megfogalmaznia. Például megadhatja a meghagyási rendszerben figyelembe veendő személyeket, járvány esetén a védettségben - például oltásban - részesítendőket, kritikus beszállítási feltételeket, amelyek kielégítésével a tervezés során éppúgy számolni kell, mint korábban a követelménytámasztók igényeivel. A szolgáltató ezzel szemben olyan képesség biztosító (termék vagy szolgáltatás szállító), amellyel nincs szükség ilyen szintű szoros előzetes egyeztetésre, vagy a tervezési rendszerbe való bevonására, hanem szállítási képessége és esetleges feltételeinek tisztázása a konkrét intézkedési tervezéskor történik (a veszélyeztetettség megjelenésekor). A szolgáltatókat célszerű felosztani
 - a Hvt. alapján bevont kijelölt szolgáltatókra, illetve

- önkéntesen csatlakozó beszerzett szolgáltatókra (eltérő a jogi helyzetük).
- **közreműködők** - a védekezés megszervezéséhez (tehát nem magában a védekezésben) a felelősök számára nyújtott (háttér) szolgáltatásokat biztosítók tartoznak ide. Ilyenek lehetnek például:
 - **e-közbeszerzési szolgáltató**

A képesség biztosítók kiválasztására a kritikus időszakban kevés idő áll rendelkezésre. Mivel egyre több területen már nem egyetlen szolgáltató adott (mint egykor a Volán tröszt a szállításra), az adott piaci lehetőségek közül kell gyorsan választani. Ezt előminősítési rendszerre alapuló, részben - amely terméknél, szolgáltatásnál értelmes - katalógus alapú elektronikus beszerzéssel lehet csak kellő gyorsasággal, mégis piac konform módon megvalósítani. A védelmi igazgatásban érintett szereplők számára az elektronikus közbeszerzés lefolytatásához szükséges szolgáltatásokat (beleértve a beszerzéshez kapcsolódó egyes nyilvántartások kezelését) lehetőleg a normál e-közbeszerzés támogatás részeként központilag kell biztosítani. (a szolgáltatás nyújtása nem jelenti az összes szolgáltatási elem adott szerv általi nyújtását).
 - **készletező**

Értelemszerűen lehetnek olyan, a képességek nyújtásához közvetlenül (például aggregátor) vagy közvetetten kapcsolódó eszközök, amelyeknél nem garantálható a piacról való kellő gyorsaságú beszerzés, ezért készleten tartása szükséges. Természetesen ahhoz, hogy a szolgáltatása a védekezési rendszer integráns része legyen, az elektronikus kapcsolati rendszerben elérhető elektronikus nyilvántartással kell rendelkeznie a készleteiről, amelyből intézkedők elektronikusan diszponálhatnak (igényt közölhetnek).
 - **módszertani háttérszolgáltatók**

Az új tervezési módszer jellemzője, hogy nem totális rombolásban, háborúban gondolkodik. Az egyes szituációk pontos behatárolása és kezelési módjának meghatározása komoly szakmai felkészültséget igényel. A tervezés leegyszerűsítése, felületessé tétele (mint például a fenyegetés általában árvíz, az intézkedés általában kitelepítés) megtévesztő és a gyakorlatban nem alkalmazható tervezési rendszerre vezet. A példaként említett vízügyi problémáknál sem ilyen egyértelmű a helyzet, hol mit érdemes tenni, nem mindegy például, hogy kórházat kell-e evakuálni, vagy egy veszélyes-anyag tároló van veszélyben, aminek elöntése kritikus környezeti katasztrófát (is) jelentene. Elengedhetetlen, hogy a védelmi igazgatásban már a tervezés során erősödjön az egyes intézkedési felelősök (szakterületük) mögött álló szakmai, módszertani szervezetek szerepe.

- **e-nyilvántartás- kezelő(k)**

A módszertan gyakorlati alkalmazása már nem valósítható meg a hagyományos papír alapú nyilvántartással. Az elektronikus nyilvántartásoknál sem jellegük sem költséghatékonyságuk miatt nem járható út a felelősöknél (intézkedőknél) a párhuzamos kialakítás, ezeket központilag kell valamely szerv vagy szervek által biztosítani. A közbeszerzéshez közvetlenül köthetőket logikusan a közbeszerzéshez lehet kapcsolni, de az egyéb e-nyilvántartások (például szituáció katalógus) kezelését is biztosítani kell. Ezt logikusan vagy a központi kormányzati rendszer szolgáltatója, vagy a védelmi felkészülésért felelős szerv (központi koordinátor) biztosíthatja.
- **IT háttérbiztosító**

A módszer alkalmazásának feltétele a szereplők egymás közötti IT kapcsolatának biztosítása. Ehhez a védelmi helyzetekből adódóan nem elegendő megadott fix kapcsolattartási pontokat biztosítani, hisz a védelmi helyzetben az információigény korántsem biztos, hogy azon a fizikai helyen lép fel. Emiatt téves megközelítés az Elektronikus kormányzati gerincre, vagy a KTR rendszerre hagyatkozás, mivel ezek a szereplő teljes körét sem érik el (például képesség szolgáltatókat), s nem teszik lehetővé a mobil elérést. A piaci szolgáltatásokkal jelenleg „békeidőben” lefedhető a szolgáltatás, de a kritikus infrastruktúra meghatározásánál kell azon feltételrendszert kialakítani, ami kritikus időszakban is lehetővé teszi a kapcsolatok akár egyéb távközlési csatornák bevonásával történő fennmaradását.

5 A háttérszolgáltatások

A védekezés szervezésének új eleme, hogy magát a beavatkozást akarja segíteni minél pontosabb előkészületekkel, és ami ennél is lényegesebb, aktuális információval. Az intézkedő (felelős) tehát jelentős információs segítséget kap döntéseihez, illetve a védekezés gyors megszervezéséhez. Ehhez új, eddig nem alkalmazott fogalmakat kell a védekezési rendszerbe behozni, s ezekhez kapcsolódó feladatokat ellátni. Ezek:

5.1 Alapinfrastruktúra

A kor követelményeinek megfelelő működés feltételezi, hogy a 3. pontban említett szereplők között állandó elektronikus IT kapcsolat legyen, ahol mind a háttérszolgáltatásokat (így a nyilvántartásokat), mind egymást azonnal elérhetik. Elválaszthatatlan a módszertantól a (elektronikus) kapcsolattartási szabályok kialakítása és bevezetése. Ennek részeként rögzítésre kell, hogy kerüljön:

- az alkalmazható technikai eszközök és felhasználási körülmények előírására (például ismeretlen gépről kezdeményezve milyen szolgáltatásokat szabad igénybe venni);
- elektronikus üzenetváltás (levelezés) formai és technikai szabályai (különös tekintettel a mobil telefonról kezdeményezhető üzenetküldés, megtekintés biztosítására);
- a szereplők (személyek) elektronikus azonosításának meghatározására;
- nyilvántartások elérésének esetleges különös szabályai.

Ahol lehet, a központi kormányzati megoldásokra kell támaszkodni. Ahol azonban a piaci szolgáltatások egyszerűbb és szélesebb körben alkalmazható megtoldást jelentenek, ott azok mellőzése nem indokolt.

Az alpinfrastruktúra biztosításához az alábbi elveket célszerű figyelembe venni:

- a piaci szereplőkkel alapvetően az internetes kapcsolattartás az általánosan használható funkció, de ehhez ezt a szolgáltatást kritikus infrastruktúráként kell kezelni, szolgáltatás folytonosságát biztosítani;
- a kommunikáció biztonságáról a titkosítás eszközével célszerű gondoskodni.

5.2 Nyilvántartások és kapcsolódó szolgáltatások

A tervezés - és védekezés - egymással szoros kapcsolatban lévő nyilvántartásokra („katalógusokra”) épül. Természetesen a nyilvántartás már csak maga az adattárolás, a tényleges használathoz a nyilvántartásba kerüléstől a nyilvántartott adat felhasználásáig sok tevékenység kapcsolódik. Ezeket a tevékenységeket a nyilvántartáshoz kapcsolódó elektronikus szolgáltatásoknak kell támogatniuk. Például a képesség biztosítók (szállítók) katalógusához hozzá tartozik az előminősítést támogató szolgáltatás halmaz (ajánlatkérés, ahol lehet, formalapos ajánlat fogadás, ellenőrzési és elemzési szolgáltatások éppúgy, mint a szállítóválasztás támogatása (keresés, ajánlatkérés segítése). Fontos megjegyezni, hogy az itt megfogalmazott elvek a módszertan elvi követelményei, ezek tényleges megvalósítását az érintett közreműködő természetesen saját belátása szerint teheti meg, s az is egyedi mérlegelést igényel, mely adatköröket kell központilag nyilvántartani, s melyeknél elegendő az elérhetőség biztosítása.

Szituáció-típus katalógus (SZT)

A tervezés új eleme, hogy nem általában az elképzelhető legrosszabb állapotra, hanem konkrét fenyegetésekre készül fel. Ebben első lépés az egyes fenyegetés típusok szakmai szempontból történő korrekt, tömör megfogalmazása. Ilyen szituáció (fenyegetés) típus például az árvíz, földrengés, vegyi üzemi katasztrófa, járvány. A katalógus az adott szakterület által meghatározott hierarchiát is tartalmazhat (például belvíz, árvíz, ez utóbbin belül emelkedő vízszint miatti védekezés, gátszakadás esete, stb.). Az SZT katalógus kialakítása alapvetően módszertani háttérmunka, itt bevonhatók a szakterületi kutatóintézetek.

Feltételezett szituáció (FSZ)

Az FSZ már a konkrét elhárításhoz kapcsolódik, az érintett funkcionális felelősök vezetésével tényleges elképzelt szituációk és hatásuk átgondolása történik meg (például egy konkrét dunai árvíz elképzelve). Az FSZ kialakításánál több FSZ megvizsgálása alapján kockázatelemzés segítségével történik a tervezési alapként javasolt FSZ variáns kiválasztása. Természetesen egy SZT-hez több FSZ bejegyzés tartozhat, még azonos probléma esetén is elképzelhető akár több változat megjelenítése (például kimutatva, hogy egy méteres árvíz esetén ekkora a kár bekövetkeztének valószínűsége, két méteres árvíz esetén pedig akkora).

Szükségletek nyilvántartása (SZNY)

A tervezés alapkérdése, hogy a lakosság ellátása illetve a gazdaság szereplőinek működésének biztosítása (előírt megszorításokkal) megvalósuljon. Ehhez azonban minél pontosabban ismeri kell ezen igényeket (ezt nevezzük szükségletnek). Itt markánsan eltér a lakosság, illetve a gazdasági szereplők szükségletének tervezése.

a. Lakossági igény nyilvántartás:

A lakossági igény tervezhetősége valójában a mai körülmények között már nem korlátozódhat a legalapvetőbb élelmiszerekkel való ellátásra, még kevésbé a még használatos ellátási kategóriákra (liszt, zsír, hús). Sok esetben az alapanyagok biztosítása még nem teszi lehetővé a normál életmenet folytatását. Ezen túlmenően a társadalom tűrőképessége is változott, a fenyegetéssel arányos korlátozást fogad csak el, ami az ellátásban az eddigi szűk terméklista helyett egy átfogó terméklistára vonatkozó kategorizálást tesz lehetővé. A nyilvántartás tartalmazza a lakosság ellátásában megjelenő piaci termékeket, szolgáltatásokat, azok kategorizálását, hogy melyikre vállal állam közvetlen felelősséget, melyik fenntartására törekszik, s melyikkel nem kíván foglalkozni.

A nyilvántartás törzsadatai központilag kezelendők. Ahol normatív ellátási-tervek szükségesek (amelyek például a lakosságszámból következnek), ott ezt nem egyedileg kell tervezni, hanem az IT rendszernek kell ezt kalkulálnia (természetesen a kezelő által jóváhagyott alapadatokból). Ehhez jön az egyes területek normán felüli sajátos igényeinek kielégítése. Az eseti kalkulálás azért is szükséges, mert a szituáció alapú tervezés eleve nem azt igényli, hogy mindig a teljes lakosságra vonatkozó igénnyel számoljunk, hanem csak a szituációból következővel, azaz a lakosságszámmal kapcsolatos eredményt nem itt kell tárolni (hanem az intézkedési terveknél), de innen kell számolni. A nyilvántartás tehát a terméklista egyfajta besorolása az ellátás szükségessége szerint.

A tervezést (és e nyilvántartás kialakítását) két szempont bonyolítja:

- Egyrészt a lakosság élelmezésében a hagyományos, előre megadott termékekre való lebontás nem életszerű. (például attól, hogy csirkehús éppen nem biztosítható, de sertés igen, az ellátás még megoldható). Ma már igen sokféle helyettesítő termék van, a legkülönbözőbb félkész és kész termékek, s

az ellátásban a nagy áruházláncok kapacitása alapvető fontosságú lehet, ezért itt konkrét termék megnevezés helyett termékcsoportokra való tervezés indokolt, helyettesítő termékek figyelembe vételével.

- Másik bonyolítás, hogy a korábbi országosan egységes normával szemben korántsem biztos, hogy nem szükséges ennél finomabb tervezési rendszer kialakítása. Jelenleg meglehetősen elmosott a védekezés finanszírozási háttere, a tényleges védekezéskor sem egészen áttekinthető, s korántsem előre átgondolt. A tervezési módszernek arra is célszerű felkészülnie, ha egyes területek (akár fizikai értelemben, például egyes jobb-módú települések, akár funkcionális területek) eltérő normát érvényesítenek. Erre akkor kerül sor, ha az adott terület finanszírozza a védekezéskori ellátást, ez esetben joga van emelt szintű szolgáltatás biztosítását tervezni, ha erre fedezete van. Felvetődik, hogy a minimum követelmény központi tervezéséhez képest bárki többet is adhat. Ez azonban azt jelenti, a központi terv lényegében nem a valós működést látja át, hisz az így igényelt többletszolgáltatás esetleg más területről vonna el kielégítési lehetőséget. A védelmi igazgatás rendszerét olyanra kell alakítani, hogy a valós folyamatok rajta keresztül folyjanak, csak akkor érvényesülnek a bevezetésétől várt előnyök.

A nyilvántartáshoz tartozó alkalmazások a nyilvántartott adatok (például lakosságszám) és egyéb paraméterek alapján kiválasztják a releváns termék és szolgáltatás bejegyzéseket, és ezekből a fajlagos vagy bruttó igényt kikalkulálják.

b. Cégek működéséhez szükséges igény nyilvántartása

A megváltozott társadalmi környezetben a korábbinál nagyobb hangsúlyt kell fektetni a vállalkozások működőképességének fenntartására. Jelenleg ez egyes részszempontok szerint van csak vizsgálva, a területi felelősök (intézkedők) e kérelmekkel érdemben nem foglalkoznak, mint ahogy az ágazati felelősök is csak egyes stratégiai cégekkel). Az áramellátásnál van besorolás a kizárásokra, illetve a meghagyási rendszer is ismer kategorizálást, de egy káresemény esetén a közvetlenül (például előntik) vagy közvetve (kitelepített munkaerő nem jut be munkahelyére) érintett cégek köre a felelősök előtt csak korlátozottan ismert. Mindezek alapján szükségesnek látszik egyszerű térinformatikai szolgáltatásokat is tartalmazó nyilvántartás a működő cégekről, amely közvetve a cégprofil, kapacitásadatokat, működési feltételeket is tartalmazhatja. A nyilvántartás lehet kötelező adatszolgáltatáson alapuló, de lehet önkéntes is (de állam csak azon cégek működőképességével foglalkozik egy káresemény során, amelyekről e nyilvántartás alapján tud).

Tervezési alapkérdés, hogy a cégek működésénél csak a szituációval összefüggő többletigény jelenjen meg, vagy a szerv alapműködése is szerepeljen. Ez utóbbi a célszerűbb, mert erőforrás hiányos helyzetben versenyhelyzet alakulhat ki egyes erőforrásokra (például áram, élelem, alapanyag), amelyről a teljes igény nyilvántartása esetén becslés adható.

Az említett nyilvántartások mind a lakossági mozgások (például nyaralás miatt egyes helységek szinte kiürülnek, mások benépesednek), mind a piac dinamikájából adódóan nem jelentenek abszolút tervezési adatszolgáltatást. E területeken becslési jellegű tervezés alkalmazható, de e nyilvántartások a becslések pontosságát jelentősen javítják az egyszerű alap-nyilvántartási adatokon végzett becslésekhez képest.

c. Reagálók működéséhez szükséges igény nyilvántartása

A korábbi követelménytámasztó kategória igénylistáit természetesen továbbra is kezelni kell. A fogalom ugyanakkor kiszélesedett, mivel a védekezés, amennyiben nem háborúról van szó, valójában nem néhány autonóm szervezetet igényel. Ez azonban az igénylistába szereplő termék és szolgáltatásokra van kihatással, mivel ezek köre így lényegesen bővül (például áramszolgáltató katasztrófhelyzeti működéséhez szükséges termékek vélhetőleg nem azonosak a korábbi katonai igényekkel).

(Ellen)intézkedések (I)

Ez a fogalom (és nyilvántartás) elsősorban a tervezés és beavatkozás egyszerűsítése érdekében kerül bevezetésre. A képesség olyan konkrét fogalom, ami már erősen kapcsolódik a képesség biztosítókhoz (katonai képességeknél többnyire állománytábla szintű meghatározottsággal). Egy-egy szituációhoz a tervező nem ezen a szinten gondolja végig a védekezést, neki egy magasabb fogalmi szintre van szüksége (például kitelepítés). Ehhez több képességre is szüksége lehet (például szállítás, elhelyezés, őrzés, élelmezés stb.). Mindezt a képességet a tervezőnek minden szituációra külön-külön meg kellene adnia. Ezt elkerülendő kerülne bevezetésre az intézkedés fogalma, ami a védekezés szervezés egy aggregált fogalmi szintje. Ahhoz azonban, hogy a fogalmakat mindenki egységesen használja, az egyes szereplők intézkedés fogalom alatt ugyan arra gondoljanak (s majd a jövőben akár informatikai támogatás születhessen e területre, átfogva a döntéstámogatás, work-flow, csoportmunka-támogatás területeit is) szükséges egy központi fogalomtár használata.

Képességek (K)

A védekezésben - és a tervezésben - ahol csak lehet, célszerű mind a gazdaság, mind a globális védelem (például NATO) fogalomkészletéhez illeszkedni. A NATO esetében a képességek fogalmkör a befogadó nemzeti támogatásnál már megjelenik, így célszerűnek látszik e fogalmkör köré építeni a hazai képesség fogalmkört. A képességek meghatározásánál (nyilvántartásba vételénél) lényeges, hogy

- egyértelműen és egyszerűen azonosított
- beszerezhető vagy biztosítható (valós)
- termékre illetve szolgáltatásra konvertálható.

Normál termék/szolgáltatás terminológiára konvertálhat az intézkedő (rendelő), de a képesség biztosító (szállító) is.

Kínálat összerendelés

A védekezést vezetők számára kulcsfontosságú nyilvántartás, ami a hozzáférhető termékek, szolgáltatások megnevezését és azonosítását tartalmazza. Mivel a társadalomtól - különösen a globális piacon - már feltétlen engedelmességet nem várhatunk el, így a védekezési rendszer a korábbinál több alkalmazkodásra kényszerül. Ennek része, hogy a termékek, szolgáltatások esetében nem célszerű erőltetni egy államilag elrendelt kizárólagos nomenklatúrát, hisz lehet, hogy nem tudunk a szükséges termékhez egyszerűen hozzájutni. E nyilvántartásban a termékek, szolgáltatások többféle azonosítása is szerepelhet, egyben az átfordítást is biztosítva (például kereskedelmi láncok azonosítási rendszere, elterjedtebb gyártói azonosítások).

Szállítói katalógus

A védekezésben kulcsfontosságú elemmé lép elő a szükséges szolgáltatás gyors - mégis, a lehetőségekhez képest legolcsóbb - beszerzése. Ehhez elengedhetetlen a potenciális szállítói kör katalógus jellegű nyilvántartása, mivel a védekezési beszerzéseknél az általában magas kockázat miatt (a kötbér nem tudná fedezni a késedelemből adódó kárt) ellenőrzött beszállítói körre lehet szükség. Az itt nyilvántartott szállítókkal természetesen adott kell, hogy legyen az elektronikus közbeszerzés lehetősége. A katalógusba lehetőleg két szinten kerülhessenek szállítók (szolgáltatók):

- képességek biztosítók (komplex szolgáltató, akitől képesség szintű szolgáltatás kapható)
- termék/szolgáltatás biztosítók (normál kereskedelmi jellegű beszerzésekhez)

A szolgáltatói katalógushoz kapcsolódva (is) kialakítható a (keret)szerződések nyilvántartási rendszere.

Termék, szolgáltatás katalógus

A védekezésben egyik legjobban alkalmazható beszerzési forma a konkrét kínálati katalógus, ahonnan a védekező már csak rendeli a benne szereplő terméket, az ott szereplő feltételekkel. E katalógus célszerűen közös kialakítású lehet a központi (beleértve központosított) közbeszerzés elektronikus beszerzési rendszerével.

Terv-nyilvántartás

A kockázatelemzéssel kiválasztott feltételezett szituációkhoz tartozó terv-vázlatok , illetve az azok alapján szükség szerint kialakított intézkedési tervek nyilvántartása, amely kiterjed a konkrét végrehajtásra szánt tervek, és a tervek végrehajtásával kapcsolatos információk rögzítésére is.

6 Tervezési elvek

A tervezésre jellemző, hogy nem egy tervezési ciklus van, hanem sok részelemből áll, s az egyes szituációkra a tervezés akár eltérő ciklussal is megvalósulhat. Ezzel együtt az éves költségvetési tervezéssel összhangban a szituációs tervek szuperponálásából adódó költségigényre indokolt kormánydöntést kérni a védekezési rendszerben aktuálisan figyelembe vett fenyegetésekről, jóváhagyatni, mekkora veszély elhárítására készült fel a

rendszer, e veszély (illetve ennél nagyobb veszély) előfordulásának mekkora a valószínűsége, s ehhez milyen forrás szükséges.

Már itt fel kell hívni arra a figyelmet, hogy a gyökeres koncepcióváltás miatt az első elindulás lassú lesz, iteratív, speciális kompromisszumos lépésekkel, a régi tervezéssel sokáig együtt élve. Mivel az egyes katalógusok aktualitása a védekezés alapja, így ezek kialakítása - ami részben szakmai, de részben háttér IT munka is - feltétele a bevezetésnek.

A végrehajtandó főbb elemek a következők.

6.1 Alap-nyilvántartások kialakítása

Az első lépés a tervezéshez szükséges nyilvántartások kialakítása, Ezek első kialakítása fáradtságos munka, a későbbiekben azonban a többségét csak aktualizálni kell. Kialakítandó az előbbieik szerint:

- szituáció katalógus kialakítása (SZT)
- feltételezett szituáció katalógus kialakítása (FSZ)
- Szükségletek nyilvántartása (SZNY): Markáns az eltérés a korábbi megközelítéshez képest a szükségletek kezelése tekintetében. Az eddigi követelménytámasztók által adott viszonylag széles termék és szolgáltatáslista, valamint a lakosság esetében egy erősen szűkített terméklista helyett eleve három címzett terület van (lakosság, cégek, és reagálók - régi követelménytámasztók), s a termék/szolgáltatáslista is megváltozik, az egyes kategóriákban eltérő módon.

a.) Lakossági igény nyilvántartás: A lakoságnál a nagy dilemma, hogy a tervezés magas szintű fogalmakkal operálna (például kenyér), miközben a piacon csak konkrét terméket lehet rendelni (például fél kilós alföldi kenyér). Itt elengedhetetlen a nagy kereskedelmi láncok által használt szállítási terminológiához való illeszkedés. Ehhez a későbbiekben megadott azonosítási rendszer összerendelés szolgáltatásra lesz szükség. Ennek birtokában a felelős (intézkedő) alkalmazhat aggregált fogalmakat, amelyeket a központi koordinátor tart karban. Ez lehetővé teszi, hogy a lakossági tervezés továbbra is akár papíralapon, táblázatosan is megtörténhessen. A későbbiekben természetesen ehhez a kiinduló adatokat az IT támogatásnak kellene biztosítania (hisz mechanikus kalkulációról van szó), de a paramétereket az intézkedőnek kell beállítania (például lakosságszám, egyrészt mert a jövőben nem mechanikusan terület függő, hanem szituációhoz rendeltlen változik, másrészt a statikus lakosságszám teljesen megtévesztő lehet például egy nyaralóhelyen nyáron feltételezett eseménynél (korábban a 6+1+6 miatt az állandó lakossággal lehetett számolni, egy háborúra felkészüléskor a lakhelyükön lettek volna az emberek).

b.) Cégek működéséhez szükséges igény nyilvántartása: Új elem, hogy a korábban csak elvi lehetőségként figyelembe vett tényleges gazdaság fenntartási intézkedések is előre tervezésre kerülhetnek. Természetesen a tervezés nem terjedhet ki az összes cégre, de a válság elhárításában közvetlen közreműködők figyelembe vétele még akkor is túl szűkös kitekintést jelent, ha a kritikus infrastruktúra szolgáltatókat oda soroljuk. A jelenleg csak a meghagyási rendszernél figyelembe vett, illetve elvben az adatszolgáltatásban megadott, de alaposan ki nem értékelt függőségeket (milyen beszállítóra van szüksége) a jövőben precízebben kell tervezni. Ehhez a lakosság mellett a cégek azon csoportjára is nagyobb figyelmet kell fordítani, amelyek vagy a szolgáltatott termék, vagy a foglalkoztatottság miatt az adott területen vagy ágazatban kiemelt jelentőségűek a gazdaság működőképessége szempontjából. Természetesen ez egy dinamikus, aktualizált nyilvántartás, amelyet mind a területi felelősök, mind a funkcionális felelősök kezelhetnek. E funkció megvalósítása már összetettebb modelleket tételez fel, amelyben az érintett gazdasági egységek működésének esetleges keresztkapcsolatai is figyelembe vehetőek. Induláskor azonban önmagában a nyilvántartás is sokat segít, ha a tervezéskor legalább a piaci (beleértve külpiacot) lehetőségek figyelembe vételével egy adott szituáció hatása vizsgálatra kerül.

c.) Reagálók működéséhez szükséges igény nyilvántartása

6.2 (Ellen)intézkedések (I) meghatározása

6.3 Képesség (K) meghatározása

azonosítási rendszer összerendelés: A módszertani továbblépés egyik gátja volt eddig, hogy a különböző relációkban eltérő termék és szolgáltatás azonosítással kellett élni. Az egységesítési törekvés itt csak annyiban eredményes, amennyiben jelentős gazdasági erő van mögötte. Formálisan évente egyszer egy tervre ki lehet vasalni a cégekből, hogy egy központilag elrendelt fogalomkészletben jelentsenek, de ha gyorsan rendelni kellene tőlük terméket, szolgáltatást, akkor bizony problémás lehet az eltérő fogalomrendszer. Mivel a védelmi igazgatás tökepotenciálja kicsi (békeidőben alig rendel), így nem várható el, hogy a cégek igazodjanak hozzá. Ma már azonban az informatika ezt a szakadékot át tudja hidalni. Szükséges egy olyan IT szolgáltatásokkal kiegészített nyilvántartás, amely a reagálók, a potenciális szállítói kör és a felelősök (intézkedők) fogalomkészlete közötti átjárást nyilvántartja. Ennél az egyes szereplők az általuk megtervezett termék/szolgáltatás más fogalomkészletben történő azonosítását megkaphatják, akár úgy is, hogy a fogalomhoz legközelebbi jelentések adódnak ki. Ez teszi lehetővé, hogy a lakossági

szükséglet tervezése kenyér fogalomszinten történjen, s ez az informatika támogatás adja ki, mely termékek felelnek meg egy adott áruházlánc kínálatában e kategóriának. A cél, hogy e fogalmi összerendelés a katalógus alapú kínálatnál is érvényesíthető legyen (tény, hogy ez némileg drágítja a katalógus kialakítását a bonyolultabb, már tudásalapú lekérdezhetőséggel).

6.4 Szállítói katalógus felállítása

6.5 Terv-nyilvántartás

A kialakítás lépései:

1. Útmutató, formalap kialakítás (kapcsolódó funkciókkal együtt, pl. FSZ)
2. IT támogatás kialakítása (kapcsolódó nyilvántartásokkal együtt, pl. FSZ)

6.6 Éves tervezés

A tervezés fő lépései a következők:

1. vizsgálandó feltételezett szituáció (FSZ) javaslatok felelősöktől, kockázatelemzési információkkal
2. FSZ véleményezése (koordinátor kezdeményezésére minden felelős, érintett kiemelt szervek)
3. vélemények értékelése, vizsgálandó FSZ-ek véglegesítése (koordinátor, felelősök)
4. FSZ jóváhagyás (ágazatért felelős miniszter)
5. FSZ-hez tervváz véglegesítés terv nyilvántartásban (FSZ-et kidolgozó felelősök, érintett kiemelt szervek, szükség szerint egyes szolgáltatók)
6. kielégíthetőség ellenőrzés (koordinátor, felelősök, kiemelt szervek)
7. hiányzó kapacitás pótlás
 - szállító keresés, nyilvántartásba vétel (koordinátor által kijelölt szereplő)
 - kapacitás keresése, lekötés tervezése (felelős)
 - tartalékolás tervezése (felelős, koordinátor)
8. szituációk halmozódásának kockázatelemzése (koordinátor, felelősök)
9. felterjesztendő tervváltozatok kiválasztása (koordinátor, felelősök)
10. tervváltozatok költségelt bemutatása (koordinátor)
11. döntés a vállalt kockázatról, allokált keretről (kormány)
12. döntés alapján terv vázak, és ha kell, SZT-k módosítása (felelősök)
13. döntés alapján tartalékolás módosítása
14. döntés alapján kapacitás lekötés (módosítás)

A fenti tervezési szakasz feltételezi, hogy a termékek, szolgáltatások beszerzéséhez szükséges háttérszolgáltatás rendelkezésre áll. Ehhez részben periodikus, részben folyamatos feladatnak tekinthető:

1. kínálat típus katalógus frissítése (közreműködő, koordinátoron keresztül szereplők által benyújtott igényekre)
2. szolgáltatói katalógus frissítése (közreműködő felelősökkel és minősítő háttérszervekkel)
3. kínálati katalógusok frissítése (szolgáltatók)

Bár nem közvetlen a tervezés része, mégis érdemes ide sorolni a tervek ellenőrzésére, és egyben az érintettek begyakoroltatására szolgáló gyakorlatokat. A megfelelő védekezés kialakításához két - egymástól függetlenül is kezelhető, tartható szempontú gyakoroltatásra van szükség. Egyrészt ellenőrizni kell a terveket szakmai szempontból (tényleg ki kell és lehet-e telepíteni egy adott magasságú árvíz észlelésekor annyi embert), hogy se alul-, se túlbiztosítás ne forduljon elő (az előbbi a biztonság miatt, az utóbbi a költségek korlátai védett). Emellett azonban ellenőrizni kell, hogy a feltételezett védekezés-szervezési modell, a felelősök, kiemelt szervek, szolgáltatók együttműködése megvalósul-e, adott szituációra az aktualizálás, beszerzések kellő időn belül korrekten végrehajtható-e („papíron”, azaz itt az információs folyamatok vizsgálatán van a hangsúly, magát a védekezést - például kitelepítést - nem is kell próbálni). Ilyen vezetési gyakorlatot rendszeresen (évente legalább kétszer) célszerű tartani, egyes (gyakorlatonként változó) szituációk kezelésének előzetes egyeztetés nélküli kipróbálására. Ez annyiban a tervezés része, hogy az itt szerzett tapasztalatok alapján (például adott szituáció kezelésére a katalógusban szereplő cégektől nem lehetett volna prompt beszerezni a szükséges terméket) a terveket és a katalógusokat szükség szerint módosítani kell.

7 Az operatív szakasz feladatai

Módosul az operatív (védekezési) szakasz tartalma is az új megközelítésben.

A fő lépések (amelyeket az elhárítás szervezésére jogosult szerv - például MVB, HVB - tesz meg) a következők:

- kiinduló FSZ választás (ami legközelebb áll a tényleges eseményhez)
- FSZ aktualizálás (aktuális adatok, körülmények rögzítése, ami a beavatkozás alapja)
- terv-váz aktualizálás, kitöltés (intézkedési terv készítés)
- intézkedések igénylése
 - kijelöléssel igényelhető képesség esetén lehívás
 - képesség vagy termék/szolgáltatás beszerzése, ahol ez a forma adott
 - tartalék igénybevétele, ahol van és érdemes
- nyomon követés - felelős, koordinátor az IT háttéren keresztül (is)
- dokumentálás (IT háttér alkalmazása esetén automatikus)

Az operatív szakasz jellemzője, hogy a kapcsolattartás a szereplők között (beleértve a szolgáltatókat, üzleti szállítókat is) minél nagyobb mértékben elektronikus úton történik. Maga a beszerzés is

- vagy e-katalógus alapon
- vagy beszerzési eljárás elektronikus végrehajtásával történik.

7.1 A módszertan bevezetése

A módszertan üzemszerű alkalmazásához sok előfeltételnek kell teljesülnie, ezek közül különösen költséges az

- elektronikus kapcsolattartás biztosítása (megfelelő védelem mellett);
- nyilvántartások, katalógusok (IT) kialakítása;
- e-közbeszerzési rendszer megvalósítása.

Ezeket a szolgáltatásokat ezért a normál „békeidejű” szolgáltatásokkal közösen célszerű kialakítani úgy, hogy azok a védelmi terület többletkövetelményeinek is megfeleljenek.

A bevezetésnél számolni kell még jelentős betanítási és betanulási idővel (és energiával), valamint az egyes szituációk és a kapcsolódó tervek kialakításának munka és időigényével (illetve mindezek mögött vélhetőleg többletforrás igényvel, akár belső személyzet-jutalmazás - akár külső közreműködő - megbízás - kerül bevonásra). Mindezek meglétére azonban nem szükséges várni a bevezetés elkezdésével, mivel a tervezés tipikus szituációkra akár papíralapon is elkezdhető, természetesen az operatív beavatkozásra ez esetben csak kevésbé hatékony módon van lehetőség.